

ВСТУП

УРОК № 1

Тема.	Українська література в контексті розвитку суспільства другої половини ХІХ ст. Її історична місія, особлива роль у житті поневоленої нації.
Мета:	допомогти учням усвідомити зв'язок літератури як мистецтва слова з провідними тенденціями часу, значення української літератури та її своєрідність на загальноєвропейському тлі; розвивати навички виділення необхідної інформації, головного в ній, вміння користуватися знаннями з інших предметів, довідковою літературою; виховувати гордість за художні досягнення нашого народу; сприяти усвідомленню суспільного призначення національної літератури.
Обладнання:	карта України, Європи, довідники, «портретна галерея» письменників другої половини ХІХ ст., книжкова виставка.
Теорія літератури:	вселюдське та національне.

ХІД УРОКУ

І. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ

1. Слово вчителя, евристична бесіда.

«*Ars longa vita brevisest*», — сказав колись Гіппократ. Тобто «життя коротке, а мистецтво вічне».

— А як ви думаєте, чи не перебільшується в цьому висловлюванні значення мистецтва, літератури?

(Учні висловлюють власні думки.)

Отже, за допомогою мистецтва, зокрема художнього слова, ми пізнаємо навколишній світ, його минуле, сьогодення й навіть майбутнє.

— Спробуйте довести цю думку. (Науково-фантастичні твори, наприклад, Жуля Верна, передбачили сотні наукових досягнень пізніших часів і т. ін.)

Художня література впливає на розум і почуття людини, примушує її замислитися; дає підказки для вирішення важливих життєвих проблем. Врешті-решт, гарне художнє слово, цікава думка, влучний вислів приносять людині естетичну насолоду.

5)

Сомко

Брюховецький

(«Чорна рада» П. Куліша — перший український історичний роман.)

IV. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Складання таблиці.

«Суспільні та мистецькі події в Україні другої половини ХІХ ст.

Роки	Суспільні події	Мистецькі події
1861	Скасування кріпацтва	Творчість І. Нечуя-Левицького, Панаса Мирного, І. Карпенка-Карого, І. Франка та інших письменників.
1861–1874	Земська, судова, міська реформи	
1863	Циркуляр міністра внутрішніх справ П. Валуєва	Заснування журналу «Киевская старина» (1882).
1876	Таємний Емський указ	Україна у творчості художників Л. Жемчужникова, М. Клодта, В. Максимова, О. Саврасова, І. Рєпіна;
80-ті роки ХІХ ст.	Діяльність народних гуртків	творчість М. Пимоненка, А. Куїнджі, О. Мурашка, К. Трутовського.
1885–1891	Поширення страйкового робітничого руху	Розвиток музичного мистецтва (П. Сокальський, М. Лисенко, М. Мусоргський, С. Людкевич та ін.)
1886–1889	Поширення селянського руху; масове розорення селян, їх різке розшарування. Розвиток капіталізму в Європі	
1888	Указ Олександра ІІІ про заборону вживання української мови в офіційних установах	

2. Інтерактивна вправа «Мозковий штурм».

- Зробіть висновки щодо розвитку українського суспільства у другій половині ХІХ ст.

Орієнтовні відповіді

— Суспільство переживало різкі зміни, руйнувався звичний уклад багатьох верств населення; наростало незадоволення сільських та міських низів.

— Царський уряд систематично перешкоджав розвитку української мови та літератури, але вони все ж існували; створювались мистецькі шедеври. Це підтверджує думку, що мистецтво — вічне.

— Україна відставала від Європи в суспільному розвитку, але не в мистецькому.

3. Завдання учням. Словникова робота.

1) Визначіть поняття «національне» і «вселюдське».

(Учні спочатку самостійно формулюють поняття, потім уточнюють відповіді за словниками.)

Національне — явища життя, його особливості, проблеми, характерні для певного етносу, нації (наприклад: звичаї, традиції, соціальний стан — кріпацтво і т. ін.).

Вселюдське — сфери буття людини, котрі є спільними для всіх часів і народів і незмінно протягом століть привертають увагу як авторів, так і читачів (наприклад: кохання, війна і мир, справедливість тощо).

2) Наведіть приклади національного і вселюдського з вивчених творів.

(Наприклад, у п'єсі І. Котляревського «Наталка Полтавка» національне — обряд сватання, загальнолюдське — кохання Наталки й Петра і т. ін.)

V. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ ТА НАВИЧОК

Колективна робота.

1) Назвіть усі основні літературні напрями української літератури та їх представників.

Літературні напрями	Представники
Ренесанс, бароко	І. Вишенський, Г. Сковорода
Просвітительство	І. Котляревський, П. Куліш (окремі риси)
Сентименталізм	Г. Квітка-Основ'яненко
Романтизм	Рання творчість Т. Шевченка, поети-романтики П. Гулак-Артемівський, Є. Гребінка, М. Костомаров, В. Забіла, М. Петренко, М. Шашкевич, П. Куліш (вірші), Марко Вовчок (окремі твори)
Реалізм	Т. Шевченко, Марко Вовчок, П. Куліш (окремі риси)

2) Доведіть або спростуйте твердження, висловлене видатним українським громадським та релігійним діячем, письменником і педагогом Іваном Огієнком: «Тернистим шляхом, згинаючись під важким тягарем чорної неволі, утворили ми свою велику культуру».

VI. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

Інтерактивна вправа «Мікрофон».

- Продовжіть речення.
«Я переконаний (переконана), що художня література — ...»
«Мене вразило ...»
«Я хотів би (хотіла б) ...»

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Складіть тези до теми, усний твір «Художня література — наш духовний скарб».